

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

АМБРАЖЕЙ ОКСАНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 331.5+378

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ
РИНКІВ ПРАЦІ ТА ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дніпропетровськ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичної економії та менеджменту Національної металургійної академії України (м. Дніпропетровськ) Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Лебедєва Валентина Костянтинівна,
Національна металургійна академія України
(м. Дніпропетровськ) Міністерства освіти і
науки України, професор кафедри політичної
економії та менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кузьмін Сергій Васильович,
Дніпропетровський університет імені Альфреда
Нобеля, проректор з науково-педагогічної роботи,
організації та розвитку наукового процесу і
міжнародної діяльності;

кандидат економічних наук, доцент
Штундер Ірина Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний
університет Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри економічної теорії та конкурентної
політики.

Захист відбудеться «22» квітня 2016 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.080.01 при Державному вищому навчальному закладі «Національний гірничий університет»: 49005, м. Дніпропетровськ, просп. К. Маркса, 19, ауд. 4/53.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет» за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, просп. К. Маркса, 19.

Автореферат розісланий «___» березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні тенденції розвитку країни, зокрема інтеграція України в Європейську спільноту, впливають на підвищення вимог роботодавців до рівня й якості професійної підготовки спеціалістів. Становлення постіндустріальної економіки – економіки знань, обумовлює необхідність дослідження закономірностей взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг, що має наблизити рівень і зміст освітніх послуг до вимог їх замовників і споживачів. Ринки праці й освітніх послуг в Україні функціонують в умовах таких негативних явищ, як безробіття, низький рівень життя та недостатній рівень соціальної захищеності населення, невідповідність кваліфікації працівників вимогам сучасного виробництва.

Нагальною проблемою України на шляху економічного зростання є обмеженість коштів державного фінансування освітньої сфери. Неспроможність компенсувати цей дефіцит недержавними коштами є одним з чинників, що перешкоджає досягненню рівноважного стану як ринку праці, так і ринку освітніх послуг. Подолання негативних тенденцій розвитку української економіки потребує формування ефективного економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг.

Для дослідження взаємодії ринків праці та освітніх послуг сформовано ґрунтовні гносеологічні передумови. Теоретичні засади обґрунтування впливу освітніх послуг на реалізацію інтересів економічних суб'єктів розроблено класиками економічної думки – Л. Вальрасом, Дж. Кейнсом, К. Марксом, Дж. Міллем, Д. Рікардо, А. Смітом, М. Фрідменом та ін. Проблеми взаємодії ринків праці й освітніх послуг досліджені у роботах В. Автономова, Ю. Бажала, Л. Безтелесної, Т. Боголіб, В. Васильченка, В. Гейця, О. Головінова, О. Грішньої, Р. Капелюшнікова, С. Климка, С. Кузьміна, Е. Лібанової, О. Макарової, В. Моргунова, В. Новікова, Р. Патори, В. Петюха, А. Чухна, І. Штундер та ін. Серед зарубіжних дослідників ця проблематика представлена працями Дж. Акерлофа, М. Барбера, Г. Беккера, Д. Белла, В. Джиянга, Ф. Котлера, Дж. Мінцера, П. Ромера, Р. Шиллера, Т. Шульца та ін.

Незважаючи на вагомості досягнення вітчизняної та зарубіжної економічної думки у дослідженні проблем взаємодії ринків праці й освітніх послуг, невіршеними залишаються питання формування економічного механізму взаємодії зазначених ринків, об'єктивної оцінки їх взаємодії та напрямів їх регулювання.

Потреба у формуванні економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг визначила вибір теми дослідження, а також її значимість у теоретичному та практичному аспектах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри політичної економії та менеджменту Національної металургійної академії України МОН України, за темами: «Дослідження основ і закономірностей розвитку національної економіки в контексті глобалізації» (номер держреєстрації

0108U001721, 2008-2009 рр.), в межах якої безпосередньо автором визначено сутність і складові елементи економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг; «Національна економіка в умовах європейської інтеграції» (номер держреєстрації 0115U001148, 2015-2018 рр.), в межах якої автором визначено напрями удосконалення взаємодії ринків праці й освітніх послуг України з урахуванням зарубіжного досвіду; а також кафедри господарсько-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ МВС України за темою «Нормативно-правове забезпечення трудових відносин в умовах реформування правової системи та економіки» (номер 0115U000360, 2015-2017 рр.), в межах якої автором визначено пріоритетні напрями державного регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у формуванні теоретико-методичних засад економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні, а також у розробці рекомендацій щодо його регулювання.

Реалізація мети дослідження здійснена через вирішення таких основних **завдань:**

встановлення теоретичних засад формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг;

виявлення проблем взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні;

визначення сутності економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг;

розкриття суб'єкт-об'єктного складу економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг;

аналіз стану ринків праці й освітніх послуг та розробка інструментарію оцінки їх взаємодії;

оцінка взаємодії ринків праці й освітніх послуг;

узагальнення досвіду зарубіжних країн щодо регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг;

обґрунтування пріоритетних напрямів державного регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні.

Об'єктом дослідження є взаємодія ринків праці й освітніх послуг.

Предметом дослідження є економічний механізм взаємодії ринків праці й освітніх послуг.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення економічної теорії. У дисертації використано діалектико-матеріалістичний методологічний інструментарій, а саме: системно-динамічний метод – при визначенні сутності економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг та встановленні теоретико-методологічних підходів до формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг; метод наукового абстрагування, структурний і функціональний підходи – при аналізі структури економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг і при розкритті суб'єкт-об'єктного складу економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг, а

також при аналізі та оцінці взаємодії ринків праці й освітніх послуг; позитивний і нормативний підходи – при виявленні проблем взаємодії ринків праці й освітніх послуг і при обґрунтуванні напрямів державного регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні.

Інформаційну базу дослідження становлять монографії українських і зарубіжних науковців, наукові статті, представлені у періодичних виданнях з проблем взаємодії ринків праці й освітніх послуг, закони та інші нормативно-правові акти України, офіційні дані Державної служби статистики України, Державної служби зайнятості України, енциклопедичні та довідкові видання, матеріали наукових конференцій, джерела Інтернет стосовно питань формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад формування економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг.

До основних наукових результатів, що становлять особистий здобуток дисертанта та виносяться на захист, належать такі:

удосконалено:

теоретичний підхід до розуміння економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг, а саме: доведено, що зазначений механізм є проявом економічних відносин між державою, бізнес-структурами, навчальними закладами та працівниками з приводу надання та використання конкретних освітніх послуг залежно від стану відповідних сегментів ринку праці;

інструментарій оцінки взаємодії ринків праці й освітніх послуг, а саме: запропоновано індикатори взаємодії ринків праці й освітніх послуг: коефіцієнт крос-кількісної еластичності пов'язаного попиту, що відображає залежність відносної зміни обсягу попиту на освітні послуги на ринку визначених освітніх послуг від відносної зміни обсягу попиту на кваліфікованих працівників відповідного фаху на ринку праці; коефіцієнт крос-кількісної еластичності пов'язаної пропозиції, що відображає залежність відносної зміни обсягу пропозиції освітніх послуг від відносної зміни обсягу пропозиції праці з боку працівників;

дефініцію освітніх послуг порівняно із послугами взагалі. Визначено, що освітні послуги належать до таких послуг, які мають інтегративний характер і можуть бути пролонговані у часі; результат використання освітньої послуги її одержувачем не може бути гарантований виконавцем послуги, внаслідок чого оплачується освітня послуга як така, а не її результат; освітні послуги можуть трансформуватись в освітні блага у разі розміщення відповідного їм інформаційного змісту на певному носії;

дістали подальшого розвитку:

теоретичні уявлення про джерела нагромадження людського капіталу. Визначено, що важливим джерелом такого нагромадження є додатковий дохід кваліфікованого працівника, що формується як різниця між величиною його заробітної плати та величиною оплати освітніх послуг за отримання ним відповідної кваліфікації;

теоретичні основи аналізу попиту та пропозиції на ринках освітніх послуг і праці, зокрема, встановлено, що неціновими детермінантами попиту на ринку освітніх послуг є: престижність спеціальності та вищого навчального закладу, обсяг бюджетного замовлення та контрактного набору, умови навчання та підвищення кваліфікації у вищому навчальному закладі; неціновими детермінантами пропозиції на ринку праці є: престижність місця працевлаштування, перспективи кар'єрного зростання, умови праці (графік роботи, корпоративна культура, соціальне забезпечення тощо);

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні обґрунтованих рекомендацій щодо формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг органами державної влади та місцевого самоврядування для розробки прогнозів, програм, планів, спрямованих на розвиток освіти та національної економіки. Розроблені у дисертаційній роботі теоретичні положення щодо удосконалення структури освітніх послуг залежно від стану відповідних ринків праці використовуються при підготовці групових програм навчання, он-лайн програм навчання навчального центру IT-спеціалістів «LevelUp» (довідка № 238 від 30.10.2015 р.); при розробці планів розвитку та побудові маркетингової стратегії діяльності Комунального вищого навчального закладу «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (довідка № 776 від 13.11.2015 р.); у навчальному процесі Національної металургійної академії України Міністерства освіти і науки України при викладанні дисциплін «Політична економія», «Макроекономіка», «Національна економіка», «Соціальна економіка» (довідка № 01/08-610-1 від 08.10.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, де викладено авторський підхід до розв'язання проблеми формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дослідження доповідались та обговорювались на 28 конференціях, науково-практичних семінарах і круглих столах, серед них: міжнародні науково-практичні конференції: «Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави» (м. Дніпропетровськ, 2005 р.), «Наука та інновації 2005» (м. Дніпропетровськ, 2005 р.), «Динаміка наукових досліджень – 2006» (м. Дніпропетровськ, 2006 р.), «Ломоносов-2007» (г. Москва, Російська Федерація, 2007 р.), «Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.), «Наука и образование без границ» (Софія, Болгарія, 2007 р.), «Качество и полезность в экономической теории и практике» (г. Новосибирск, Російська Федерація, 2008 р.), «Efektivní nástroje moderních věd – 2013» (Прага, Чехія, 2013 р.), «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.), «Европейская наука XXI века – 2014» (Przemysl, Польща, 2014 р.); всеукраїнські науково-практичні конференції: «Економіка та управління у промисловості» (м. Дніпропетровськ,

2005 р., 2010 р.), «Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (м. Київ, 2006 р.), «Перший крок у науку» (м. Луганськ, 2007 р.), «Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.), «Іноземні інвестиції як чинник розвитку малого та середнього бізнесу в Україні» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.), «Ефективний менеджмент у контексті здійснення конкурентних переваг підприємств» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); міжвузівські конференції: «Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки» (м. Дніпропетровськ, 2007 р.); інші наукові заходи: науково-практичні семінари «Економіко-правові аспекти боротьби із корупцією» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.), «Цивільно-правові відносини у контексті наближення України до Європейської співдружності» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.); круглі столи: «Удосконалення вітчизняного законодавства як фактор забезпечення реалізації програми економічних реформ на 2010-2014 рр.» (м. Дніпропетровськ, 2011 р.), «Запобігання економічній злочинності: проблеми теорії та практики» (м. Запоріжжя, 2011 р.), «Новітня світова економічна криза: змістовні особливості та шляхи подолання» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.), «Проблеми правового забезпечення законних економічних інтересів суб'єктів господарювання в Україні» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.), «Проблеми правового регулювання економічної безпеки» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.), «Підходи до державного регулювання економіки: український та європейській досвід» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.), «Актуальні проблеми трудового та господарського права» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.).

Публікації. За результатами наукового дослідження автором опубліковано 33 наукові праці. З них 1 стаття у колективній монографії, 11 статей у наукових фахових виданнях (зокрема 2 статті у збірниках, включених до міжнародних наукометричних баз) та 21 тези у матеріалах наукових конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 199 сторінок друкованого тексту. Обсяг основної частини дисертації становить 164 сторінки друкованого тексту. У дисертації розміщено 6 таблиць (на 5 сторінках) та 10 рисунків (на 5 сторінках), 6 додатків (на 7 сторінках), список використаних джерел зі 168 найменувань (на 18 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, визначено основні завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, представлено елементи наукової новизни, розкрито теоретичну та практичну значимість одержаних результатів.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади взаємодії ринків праці та освітніх послуг**» обґрунтовано теоретичні засади формування економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг, його сутність

і суб'єкт-об'єктний склад; виявлено проблеми взаємодії ринків праці й освітніх послуг.

Розглядаючи ринок освітніх послуг у його взаємодії із ринком праці, акцент зроблено на сегменті вищої освіти, оскільки вибір спеціальності та її отримання у вищому навчальному закладі зазвичай є зваженим і свідомим кроком суб'єкта, який виходить на ринок праці: він обирає вихід на ринок праці через здобуття вищої освіти або оминаючи цей етап.

Теоретичною основою формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг є: марксистська концепція суспільного відтворення, концепція ринкової рівноваги Л. Вальраса та теорія людського капіталу Г. Беккера і Т. Шульца. Зазначені наукові підходи відображають окремі елементи та зв'язки, притаманні економічному механізму взаємодії ринку праці та освітніх послуг.

Економічний механізм взаємодії ринків праці й освітніх послуг являє собою сукупність складових елементів, що спільно мають нові властивості, не притаманні його окремим складовим, та призначені для виконання певних соціально-економічних функцій. Обраний системно-динамічний метод дослідження ринків праці й освітніх послуг дозволив удосконалити теоретичний підхід до розуміння економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг, який розглядає це як прояв економічних відносин між державою, бізнес-структурами, навчальними закладами та працівниками з приводу надання та використання конкретних освітніх послуг залежно від стану відповідних сегментів ринку праці. Виявлено такі елементи зазначеного механізму: 1) суб'єкти: суб'єкти пропозиції освітніх послуг (ВНЗ різних форм власності); суб'єкти попиту освітніх послуг (замовники й одержувачі освітніх послуг); суб'єкти пропозиції праці (працівники); суб'єкти попиту на працю (роботодавці); 2) об'єкти: освітні послуги та відповідна кваліфікована праця їх одержувачів; 3) економічні інтереси суб'єктів, виражені у прагненнях до максимізації доходів від використання власних ресурсів; 4) цілі суб'єктів, що конкретизують їх економічні інтереси; 5) інструменти, які сприяють врівноваженню та збалансуванню ринків праці й освітніх послуг; 6) мотивація суб'єктів до фінансування освітньої сфери; 7) рівні регулювання: державний, ринковий, громадянський; 8) стимули суб'єктів: за природою дії – адміністративні, економічні, правові; за рівнем впливу – мікро- та макроекономічні; за сферою впливу – загальні, галузеві; за періодом дії – коротко-, середньо-, довгострокові; 9) методи регулювання: за сферою впливу – загальні, селективні; за характером дії – прямі та непрямі; за змістом дії – стимулюючі, стримуючі; за легітимністю – формальні, неформальні.

Проблемами взаємодії ринків праці й освітніх послуг є ускладнення самого процесу навчання, розширення інституційних форм і структури організації цієї сфери діяльності, значне навантаження потенційних випускників на одне вільне робоче місце, незадовільний рівень оплати праці з боку роботодавців і незадовільний рівень знань у частини випускників, обмеженість бюджетного фінансування навчання тощо. Узгодження взаємодії ринків праці й освітніх

послуг вимагає модифікації змісту освітніх програм в умовах оновлення та модернізації виробництва, що дозволить зменшити дисбаланс зазначених ринків. На основі теоретичного аналізу попиту та пропозиції на ринках освітніх послуг і праці встановлено, що неціновими детермінантами попиту на ринку освітніх послуг є: престижність спеціальності та вищого навчального закладу, обсяг бюджетного замовлення та контрактного набору, умови навчання та підвищення кваліфікації у вищому навчальному закладі; неціновими детермінантами пропозиції на ринку праці є: престижність місця працевлаштування, перспективи кар'єрного зростання, умови праці (графік роботи, корпоративна культура, соціальне забезпечення тощо).

Процес взаємодії ринків праці й освітніх послуг є безперервним: суб'єкти, які одержують вищу освіту на ринку освітніх послуг, виходять на ринок праці для працевлаштування, а у разі необхідності, можуть звертатись до ринку освітніх послуг за поновленням знань або перекваліфікацією. Існує проблема належної оцінки взаємодії ринків на різних рівнях – країни, регіону, окремої людини. З метою удосконалення інструментарію оцінки взаємодії ринків праці й освітніх послуг запропоновано коефіцієнт крос-кількісної еластичності пов'язаного попиту $E_{qdon-pn}$ (1), що відображає залежність відносної зміни обсягу попиту на освітні послуги на відповідному ринку освітніх послуг від відносної зміни обсягу попиту на кваліфікованих працівників певного фаху на ринку праці, а також крос-кількісної еластичності пов'язаної пропозиції $E_{qson-pn}$ (2).

$$E_{qdon-pn} = \frac{\Delta Q_{don}}{\Delta Q_{dpn}} \times \frac{\bar{Q}_{dpn}}{\bar{Q}_{don}} = \frac{Q_{d_1on} - Q_{d_0on}}{Q_{d_1pn} - Q_{d_0pn}} \times \frac{\bar{Q}_{dpn}}{\bar{Q}_{don}} \quad (1)$$

де $\bar{Q}_{dpn}$, $\bar{Q}_{don}$ – показники відповідно середнього обсягу попиту на кваліфікованих спеціалістів певного фаху на ринку праці та на відповідні освітні послуги, осіб; ΔQ_{don} , ΔQ_{dpn} – абсолютна зміна обсягів попиту на освітні послуги певної спеціальності на ринку освітніх послуг і на кваліфікованих спеціалістів відповідного фаху на ринку праці, осіб; Q_{don_0} , Q_{don_1} ; Q_{dpn_0} , Q_{dpn_1} – обсяги попиту на освітні послуги відповідного фаху на ринку освітніх послуг і на кваліфікованих спеціалістів певного фаху на ринку праці у базовому та поточному періодах, осіб.

$$E_{qson-pn} = \frac{\Delta Q_{son}}{\Delta Q_{spn}} \times \frac{\bar{Q}_{spn}}{\bar{Q}_{son}} = \frac{Q_{s_1on} - Q_{s_0on}}{Q_{s_1pn} - Q_{s_0pn}} \times \frac{\bar{Q}_{spn}}{\bar{Q}_{son}} \quad (2)$$

де $\bar{Q}_{spn}$, $\bar{Q}_{son}$ – показники відповідно середнього обсягу пропозиції кваліфікованих спеціалістів певного фаху на ринку праці та відповідних освітніх послуг, осіб; ΔQ_{son} , ΔQ_{spn} – абсолютна зміна обсягів пропозиції

освітніх послуг певної спеціальності на ринку освітніх послуг і кваліфікованих спеціалістів відповідного фаху на ринку праці, осіб; Q_{son_0}, Q_{son_1} ; Q_{spn_0}, Q_{spn_1} – обсяги пропозиції освітніх послуг певного фаху на ринку освітніх послуг і кваліфікованих спеціалістів відповідного фаху на ринку праці у базовому та поточному періодах, осіб.

Якщо динаміка попиту на освітні послуги та динаміка попиту на відповідну кваліфіковану працю є різноспрямованими, то даний показник має від'ємне значення, якщо вони односпрямовані, то значення показника буде додатним. Взаємодія ринків праці й освітніх послуг відбувається під впливом об'єктивних процесів у відповідності з досягнутим рівнем розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, а також суб'єктивних обставин, що визначаються специфічністю угод між суб'єктами на даних ринках.

У другому розділі «**Особливості економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг ВНЗ**» проаналізовано ринки праці й освітніх послуг та їх взаємодію; оцінено взаємодію ринків праці й освітніх послуг із застосуванням показників крос-кількісної еластичності.

Розгляд освітньої послуги як об'єкту купівлі-продажу дозволив встановити дві загальні властивості цієї послуги: з одного боку, здатність задовольняти потребу в отриманні певних знань, яка визначає споживчу вартість; з іншого боку – здатність обмінюватись на інші товари та послуги у визначених пропорціях, яка визначає мінову вартість. Дефініція освітніх послуг має виявляти їх особливості порівняно із послугами взагалі. Отже, визначено, що освітні послуги належать до таких послуг, які мають інтегративний характер і можуть бути пролонговані у часі; результат використання освітньої послуги її одержувачем не може бути гарантований виконавцем послуги, внаслідок чого оплачується освітня послуга як така, а не її результат; освітні послуги можуть трансформуватись в освітні блага у разі розміщення відповідного їм інформаційного змісту на певному носії. Характерною рисою ринку освітніх послуг виступає те, що конкретна освітня послуга виступає як пропозиція, але її образ кожним потенційним споживачем може сприйматись по-різному. Освітня послуга забезпечує її споживачеві здатність виконувати складну кваліфіковану працю відповідної спеціальності та підвищує його конкурентоспроможність на ринку праці. Важливим джерелом нагромадження людського капіталу є додатковий дохід кваліфікованого працівника, що формується як різниця між величиною його заробітної плати та величиною оплати освітніх послуг за отримання ним відповідної кваліфікації.

В економіці України спостерігається значне навантаження потенційних випускників на одне вільне робоче місце, але не всі вакансії заповнюються, що пов'язано як з незадовільним рівнем оплати праці з боку роботодавців, так і незадовільним рівнем знань у частини випускників. Невідповідність попиту та пропозиції праці призводить також до того, що випускники працевлаштовуються не за своїм фахом, а за суміжною спеціальністю або за спеціальністю, не пов'язаною із отриманою кваліфікацією. Для розв'язання

зазначеної проблеми пропонується використовувати інструмент індикативного планування як елемент економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг. Кількісна оцінка відповідності динаміки обсягу попиту в різних сегментах ринку освітніх послуг і пов'язаних з ними секторах ринку праці здійснена за допомогою коефіцієнту крос-кількісної еластичності пов'язаного попиту (табл. 1). Разом з тим, недосконалість статистичної звітності щодо функціонування ринків праці й освітніх послуг не дозволяє надати оцінку крос-кількісної еластичності пов'язаної пропозиції.

Таблиця 1

Кількісна оцінка відповідності обсягу попиту в різних сегментах ринку освітніх послуг і відповідних секторах ринку праці

№ з/п	Напрямок підготовки кваліфікованих фахівців і відповідний сегмент ринку праці	Крос-кількісна еластичність $E_{qon - pn}$	Характер динаміки обсягу попиту
1	Правознавство	-0,2467	Обсяг попиту на освітні послуги зростає, обсяг попиту на працівників зменшується
2	Економічні науки	-0,6748	Обсяг попиту на освітні послуги зменшується, обсяг попиту на працівників зростає
3	Інженерні, технічні науки	+0,0560	Обсяг попиту на освітні послуги зменшується, обсяг попиту на працівників зменшується
4	Гуманітарні науки	-0,1984	Обсяг попиту на освітні послуги зменшується, обсяг попиту на працівників зростає
5	Архітектурно-будівельні науки	+0,4873	Обсяг попиту на освітні послуги зростає, обсяг попиту на працівників зростає
6	Медичні науки	+1,3570	Обсяг попиту на освітні послуги зменшується, обсяг попиту на працівників зменшується

Аналіз показників крос-кількісної еластичності пов'язаного попиту за напрямами підготовки спеціалістів і відповідними сегментами ринку праці показує, що у сегменті «Правознавство» є потенційна загроза надвиробництва освітніх послуг і ускладнення працевлаштування відповідних спеціалістів. У сегменті «Економічні науки», всупереч очікуванням, обсяг попиту на кваліфікованих працівників зростає при зменшенні обсягу попиту на відповідні освітні послуги, що в перспективі може призвести до дефіциту спеціалістів. Односпрямована негативна динаміка обсягів попиту на ринках освітніх послуг і праці у сегменті «Інженерні, технічні науки» свідчить про їх певну відповідність один одному, але несе загрозу подальшої деіндустріалізації економіки України та гальмування процесів модернізації промисловості. В сегменті «Гуманітарні науки» має місце невідповідність динаміки обсягів попиту на ринках освітніх послуг та праці, що може призвести в перспективі до дефіциту працівників відповідних спеціальностей на ринку праці. Узгодженість динаміки обсягів попиту на ринках освітніх послуг і праці характерна для сегменту «Архітектурно-будівельні науки». Певне згортання ринків відбувається у сегменті «Медичні науки», що у перспективі може негативно вплинути на стан здоров'я населення та демографічні показники в Україні.

У третьому розділі «Удосконалення економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні» узагальнено досвід зарубіжних країн щодо регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг та обґрунтовано пріоритетні напрями державного регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що перспективними напрямами удосконалення економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні є, зокрема, застосування ваучерної системи, якою передбачено, що абітурієнти після успішного складання вступних іспитів отримують ваучер на певну суму грошей для оплати навчання, а також різноманітні програми кредитування освіти. Доцільним є створення належних умов для одержання вищої освіти особами з обмеженою працездатністю (наприклад, впровадження в освітні процеси мультисенсорних центрів, обладнаних із врахуванням потреб осіб з різними вадами розвитку), що приведе до збільшення можливості їх виходу на ринок праці. Встановлено, що в зарубіжних моделях функціонування ринку праці спостерігається суттєвий зв'язок із ринком освітніх послуг, коли здійснюється або активна інтеграція цих ринків (японська модель, шведська модель), або рівень кваліфікації відображається на рівні заробітної плати (американська модель).

Соціально-економічному розвитку країни сприятиме впровадження форм державно-приватного партнерства у підготовці кадрів у різних сферах економіки, зокрема, соціальній. Інструментом цього має стати ендавмент у сфері вищої освіти, що надасть ВНЗ можливість накопичувати кошти для подальшого фінансування їх діяльності, інвестувати їх у розвиток матеріально-технічної бази, застосовувати для запровадження інноваційних ідей, а належне закріплення принципів співпраці ВНЗ та бізнес-структур у нормативно-правових актах сприятиме легальній участі приватних та/або юридичних осіб у наданні благодійної допомоги такої форми. Глобалізація економіки зумовлює інтернаціоналізацію освіти, що передбачає розробку загальних стандартів кваліфікації, які б забезпечували її однаково високий рівень для всіх регіонів світового ринку. Йдеться, передусім, про базову освіту, яка повинна забезпечувати ґрунтовність і новизну здобутих знань, особливо в умовах поширення інформаційних технологій.

Проведені розрахунки показали, що на ринку освітніх послуг сегмент «Правознавство» не потребує додаткової державної фінансової підтримки, але необхідні додаткові дослідження щодо структури попиту на відповідному ринку праці за окремими спеціалізаціями. Сегмент «Економічні науки» ринку освітніх послуг потребує певної фінансової державної підтримки, разом з тим, ВНЗ доцільно переглянути цінову політику щодо цих послуг у напрямі зниження плати за навчання для залучення додаткових покупців. На особливу увагу з боку держави заслуговує сегмент «Інженерні, технічні науки» ринку освітніх послуг. Перш за все, доцільно стимулювати попит на ринку праці відповідних спеціалістів разом із підвищенням ціни праці. Це стимулюватиме зростання попиту у даному сегменті освітніх послуг. Разом з тим, проблеми

цього сегменту не можливо розв'язати лише засобами впливу на ринок праці. Для запобігання подальшій деіндустріалізації економіки України та стимулювання модернізації вітчизняної промисловості необхідно запровадити відповідні комплексні державні програми щодо підтримки реального сектору економіки із застосуванням інструментів бюджетного фінансування, податкових та кредитних преференцій тощо. Необхідна державна підтримка сегменту «Гуманітарні науки» ринку освітніх послуг для запобігання дефіциту відповідних працівників на ринку праці, зокрема, шляхом зниження ціни освітніх послуг. Сегмент «Архітектурно-будівельні науки» ринку освітніх послуг можна розглядати як такий, що знаходиться у певній рівновазі з відповідним ринком праці та не потребує на даний момент державного втручання. Державне втручання потрібне в сегменті «Медичні науки» ринку освітніх послуг для запобігання дефіциту спеціалістів на відповідному ринку праці у майбутньому. У цьому сегменті, порівняно з іншими, спостерігаються високі ціни на навчання, але у подальшому кваліфіковані фахівці одержують невисокі заробітні плати у більшій частині державного сектору працевлаштування, що є більшим за приватний. Обґрунтовані рекомендації можуть бути використані як на державному та муніципальному рівні, так і на рівні окремих навчальних закладів при формуванні стратегії їх розвитку. Таким чином, удосконалення економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг передбачає диференціацію відповідних заходів у розрізі окремих сегментів ринку освітніх послуг.

Врахування зарубіжного досвіду важливе при формуванні економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг, зокрема в частині розширення програм доступності населенню вищої освіти, державних і недержавних позик, надання грантів тощо, що допоможе досягти такі позитивні результати: підвищити ефективність взаємодії ринків праці й освітніх послуг, сприяти інтегруванню науки, освіти та бізнесу; посилити довіру підприємств та організацій до освітньої системи; наблизитись до рівноваги на ринку праці; сприяти розвитку інноваційної економіки та вдосконаленню нормативно-правової бази щодо регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг.

ВИСНОВКИ

Дисертація є завершеною науковою працею, в якій вирішено актуальне науково-практичне завдання визначення теоретико-методичних основ формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг, а також розробки практичних рекомендацій щодо його регулювання.

Результати виконаного дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. Проблема формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг є нерозв'язаною, оскільки їх поточний стан характеризується відносно автономним функціонуванням внаслідок обмеженої дії цінових регуляторів в умовах ринків недосконалої конкуренції. При цьому, існуючі здобутки економічної науки не дозволяють узгодити їх взаємодію шляхом формування відповідного механізму.

2. На основі використання системно-динамічного підходу до формування економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг доведено, що зазначений механізм є проявом економічних відносин між державою, бізнес-структурами, навчальними закладами та працівниками з приводу надання та використання конкретних освітніх послуг залежно від стану відповідних сегментів ринку праці.

3. Виявлено проблеми взаємодії ринків праці й освітніх послуг, а саме: ускладнення самого процесу навчання, розширення інституційних форм і структури організації цієї сфери діяльності, диверсифікація її фінансування, значне навантаження потенційних випускників на одне вільне робоче місце, незадовільний рівень оплати праці з боку роботодавців і незадовільний рівень знань у частини випускників. Важливе значення має підвищення платоспроможності осіб, які мають потребу в отриманні освітніх послуг.

4. Виявлено сутність економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг та його особливості в економіці України, а саме: економічний механізм взаємодії ринків праці та освітніх послуг являє собою сукупність складових елементів, що спільно мають нові властивості, не притаманні його окремим складовим, і призначені для виконання певних соціально-економічних функцій. До таких елементів віднесено: сукупність суб'єктів, їх економічних інтересів, цілей, мотивації, стимулів, а також об'єктів, економічних форм, інструментів, рівнів регулювання та методів функціонування механізму.

5. Об'єктами економічного механізму взаємодії ринків, що розглядаються, є освітня послуга і кваліфікована праця. Суб'єктами економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг є суб'єкти пропозиції освітніх послуг – ВНЗ різних форм власності та попиту на освітні послуги – замовники та одержувачі освітніх послуг; суб'єкти пропозиції праці – працівники та попиту на працю – роботодавці. Реалізація інтересів суб'єктів ринків праці й освітніх послуг можлива за рахунок поєднання державного, ринкового та громадянського регулювання.

6. Проаналізовано стан ринків праці й освітніх послуг і встановлено тенденцію збільшення навантаження чисельності спеціалістів на одне вільне робоче місце. Розроблено інструментарій оцінки взаємодії ринків праці й освітніх послуг із застосуванням коефіцієнтів крос-кількісної еластичності пов'язаного попиту та пов'язаної пропозиції.

7. Здійснено оцінку взаємодії ринків праці й освітніх послуг як залежності відносної зміни обсягу попиту на певні освітні послуги на ринку визначених освітніх послуг від відносної зміни обсягу попиту на кваліфікованих працівників відповідного фаху на ринку праці та залежності відносної зміни обсягу пропозиції певних освітніх послуг від відносної зміни обсягу пропозиції праці з боку працівників відповідної кваліфікації.

8. Узагальнено досвід зарубіжних країн щодо регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг, в результаті чого встановлено, що в зарубіжних моделях здійснюється або активна інтеграція обох ринків (японська модель,

шведська модель), або рівень кваліфікації відображається на рівні заробітної плати (американська модель).

9. Визначено пріоритетні напрями державного регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг в Україні, а саме: розвиток державно-приватного партнерства; правова підтримка активізації бюджетно-кредитних механізмів фінансування вищої освіти; уточнення системи показників статистичної звітності та застосування коефіцієнтів крос-кількісної еластичності, що дозволить здійснювати більш точний аналіз ринків праці й освітніх послуг і приймати ефективні управлінські рішення щодо удосконалення структури наданих освітніх послуг залежно від стану відповідних сегментів ринку праці.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Амбражей О.А. Пріоритетні напрями державного регулювання соціально-економічної мобільності населення на ринку праці в національній економіці / О.А. Амбражей, О.В. Золотарьова // Нариси теорії національної економіки : моногр. ; Алсуф'єва О.О. та ін. ; за ред. В.М. Тарасевича. – Дніпропетровськ : Січ, 2015. – С. 215-232. *Особистий внесок*: виявлено та проаналізовано проблеми ринку праці України; запропоновано пріоритетні напрями державного регулювання мобільності на ринку праці.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Перова О.А. Кредитні програми банків для забезпечення населення вищою освітою / О.А. Перова // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. – Вип. 223. – Т. 2. – С. 546-551.

3. Перова О.А. Ефективна зайнятість спеціалістів в умовах України / О.А. Перова // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці : Книги-XXI, 2008. – Вип. II. Економічні науки. – С. 457-463.

4. Амбражей О.А. Особливості ринків праці й освітніх послуг в умовах глобалізації / О.А. Амбражей // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці : Книги-XXI, 2010. – Вип. II (38). Економічні науки. – С. 335-339.

5. Амбражей О.А. Особливості інституціоналізації ринків освітніх послуг і праці в Україні у контексті світового досвіду / М.Ф. Івашов, О.А. Амбражей // Економічне самоврядування як основа соціально-економічного розвитку : зб. наук. пр. ДонДУУ. – Донецьк : ДонДУУ, 2011. – Сер. : Економіка. – Т. XI. – Вип. 142. – С. 58-69. *Особистий внесок*: виявлено особливості діяльності державних і приватних закладів вищої освіти, досліджено світові тенденції взаємодії ринків праці й освітніх послуг.

6. Амбражей О.А. Аналіз іноземного досвіду та нововведень в організацію ринку освітніх послуг України / О.А. Амбражей // Європейський вектор економічного розвитку. – 2012. – Вип. 2 (13). – С. 258-262.

7. Амбражей О.А. Державне регулювання ринку освітніх послуг України //

/ О.А. Амбражей // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці : Книги-XXI, 2011. – С. 402-405.

8. Амбражей О.А. Державне регулювання ринків праці й освітніх послуг як чинник економічного розвитку / О.А. Амбражей // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. – Київ : КНЕУ, 2014. – № 31.1. – С. 498-505.

9. Амбражей О.А. Підготовка кадрів як складова ринку праці України / О.А. Амбражей // Кадровий вісник. – 2011. – № 1(1). – С. 208-215.

10. Амбражей О.А. Державна підтримка малого бізнесу в Україні / О.А. Амбражей, К.М. Буряк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 2 (66). – С. 151-158. *Особистий внесок*: визначено проблеми підготовки фахівців-підприємців, кваліфікованого персоналу для працевлаштування у сфері малого бізнесу, а також роль держави у вирішенні зазначених питань.

11. Амбражей О.А. Взаємодія ринку праці і освітніх послуг: реалії та очікування // Economics and management: theory and practice : Collection of scientific articles. – Vol. 1. – Nürnberg : Verlag SWG imex GmbH, 2014. – С. 14-19. (Внесений до міжнародної наукометричної бази *PINЦ*).

12. Амбражей О.А. Образовательный фактор повышения уровня жизни населения / О.А. Амбражей // Молодий вчений. – 2015. – № 2 (17). – Ч. 1. – С. 64-67. (Внесений до міжнародних наукометричних баз: *Index Copernicus*, *PINЦ*).

Публікації у матеріалах конференцій:

13. Перова О.А. Проблеми безробіття в умовах структурної перебудови економіки / О.А. Перова // Економіка та управління у промисловості : всеукр. науков.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 26-28 жовт. 2005 р.) : тез. доп. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2005. – Т. 1 – С. 193-194.

14. Перова О.А. Місце вищої освіти у соціально-економічній системі / О.А. Перова // Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави: міжнар. науков.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 26-27 жовт. 2005 р.) : тез. доп. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – Т. 1. – С. 86-88.

15. Перова О.А. Роль вищої освіти у працевлаштуванні / О.А. Перова // Наука та інновації – 2005: між нар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 17-31 жовт. 2005 р.) : тез. доп. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – Т. 10. – С. 63-65.

16. Перова О.А. The place of credit in the monetary policy of Ukraine / О.А. Перова // Economics: current affairs and development prospects: IV Всеукр. науков.-практ. конф. (Київ, 16 берез. 2006 р.) : Зб. матеріалів. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – Т. 2. – С. 115-117.

17. Перова О.А. Стратегії інтеграції національної економіки в глобальну господарську систему / О.А. Перова, Н.Г. Яковлева, О.О. Купченко // Динаміка наукових досліджень – 2006 : V Міжнар. науков.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 17-28 лип. 2006 р.) : Зб. матеріалів. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – Т. 1. – С. 15-17. *Особистий внесок*: визначено перспективи вирішення проблем безробіття в умовах України.

18. Перова О.А. Україна та її безпека в міжнародних глобальних процесах. / Н.Г. Яковлєва, О.А. Перова // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України : науков.-практ. конф. курсантів, студентів та молодих науковців (Дніпропетровськ, 30 берез. 2007 р.) : Зб. матеріалів. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2007. – С. 244. *Особистий внесок*: проаналізовано стан ринку праці в Україні та визначено перспективи підвищення рівня зайнятості.

19. Перова О.А. Зв'язок між рівнем освіти людини та її працевлаштуванням / О.А. Перова // Перший крок у науку : всеукр. науков.-практ. конф. (Луганськ, 28 лют. 2007 р.) – Т. 3. – (Економічні, технічні та природничо-математичні науки). – Луганськ : Поліграфресурс, 2007. – С. 173-178.

20. Перова О.А. Место и важность системы образования в социальной программе государства / О.А. Перова // Вестник молодых ученых «Ломоносов» (Москва, 11-14 апр. 2007 г.) : [Електронний ресурс]. – Вып. III, 2006. – Режим доступу : http://lomonosov-su.ru/archive/Lomonosov_2007/24/oksperova@yandex.ru.doc.pdf.

21. Перова О.А. Сучасні інтеграційні процеси України / Н.Г. Яковлєва, О.А. Перова // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: II міжвузів. науков.-практ. конф. молодих вчених та студентів (Дніпропетровськ, 26 квітня 2007 р.) : тези. – Дніпропетровськ : ДУЕП, 2007. – С. 203-204.

22. Перова О.А. Безробіття як соціально-економічна проблема на шляху сталого розвитку країни / О.А. Перова, Н.В. Пацюк // Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти : Перша міжнар. науков.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 24-25 трав. 2007 р.) : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2007. – С. 29-31. *Особистий внесок*: досліджено особливості безробіття в Україні.

23. Перова О.А. Взаємодія ринків праці й освітніх послуг в Україні / О.А. Перова // Наука и образование без граница : III міжнар. науков.-практ. конф. (Софія, 16-27 груд. 2007 р.). – София. «БелГРАД-БГ» ООД, 2007. – Т. 6. – (Економіки). – С. 31-34.

24. Перова О.А. Образование как фактор повышения уровня жизни населения / О.А. Перова // Качество и полезность в экономической теории и практике : IV Международная научно-практическая конференция (Новосибирск, 20-21 ноября 2008 г.). – Новосибирск : НГУЭУ, 2008. – С. 122-123.

25. Амбражей О.А. Шляхи подолання безробіття в Україні / Є.Г. Самойленко, О.А. Амбражей, А.В. Коростельова, Ю.Ю. Ярошенко // Економіка та управління у промисловості : всеукр. науков.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 28-29 жовт. 2010 р.). – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2010. – С. 62-63. *Особистий внесок*: визначено роль держави у підвищенні рівня зайнятості в Україні.

26. Амбражей О.А. Державні програми доступної освіти як захист прав людини / О.А. Амбражей // *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 26 жовт. 2012 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – Ч.2 –(Приватно-правові проблеми формування правової держави).* – С. 96-98.

27. Амбражей О.А. Підвищення якості персоналу як складова механізму інноваційного розвитку підприємства / О.А. Амбражей, Н.Г. Яковлева-Мельник // *Ефективний менеджмент у контексті здійснення конкурентних переваг підприємств : I Всеукр. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Дніпропетровськ, 21 березня 2013 р.). – Дніпропетровськ: Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, каф. менедж, 2013. – С. 90-92. Особистий внесок: визначено роль ринку освітніх послуг для досягнення інноваційного розвитку підприємства.*

28. Амбражей О.А. Законодавче поняття та зміст заробітної плати / А.Ф. Орешкова, О.А. Амбражей // *Efektivní nástroje moderních věd – 2013 : IX mezinárodní vědecko - praktická konference. – Díl 8. Ekonomické vědy –Praha : Publishing House «Education and Science» s.r.o – С. 95-97. Особистий внесок: розглянуто законодавчі особливості визначення заробітної плати та її формування на ринку праці.*

29. Амбражей О.А. Проблеми реалізації державних програм у галузі вищої освіти / О.А. Амбражей // *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки : міжнар. науков.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 березня 2013 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, – С. 526-529.*

30. Амбражей О.А. Проблема безробіття молодих спеціалістів і шляхи її подолання / О.А. Амбражей, М.Ю. Костенко // *Европейская наука XXI века – 2014 : X Международная научно-практическая конференция (Przemysl, 7-15 трав. 2014 р.) : [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2014/Economics/5_169410.doc.htm.*

Особистий внесок: визначено аспекти посилення взаємодії ринків праці й освітніх послуг стосовно молодих спеціалістів.

31. Амбражей О.А. Напрями державної політики: інноваційний тип розвитку / О.А. Амбражей // *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 31 жовтня 2014 р.). – Дніпропетровськ : Середняк Т.К., Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. – С. 187-189.*

32. Амбражей О.А. Розвиток освітніх програм як стратегічний напрям державної політики / О.А. Амбражей // *Проблеми застосування цивільного та господарського кодексів України: матер. круглого столу каф. цив.-прав. дисц. юр. ф-ту Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ (Дніпропетровськ, 21 листоп. 2014 р.) – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. – С. 106-109.*

33. Амбражей О.А. Індикатор взаємодії ринків праці та освітніх послуг / О.А. Амбражей // *Актуальні проблеми трудового та господарського права: матер. круглого столу юр. ф-ту ДДУВС (Дніпропетровськ, 25 листоп. 2015 р.) – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С.19-20.*

АНОТАЦІЯ

Амбражей О.А. Формування економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. – Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», Дніпропетровськ, 2016.

Дисертацію присвячено формуванню теоретико-методичних засад економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг. Визначено передумови, сутність та складові економічного механізму взаємодії ринків праці й освітніх послуг. Удосконалено теоретичні уявлення про особливості освітніх послуг порівняно з послугами взагалі, а також про джерела нагромадження людського капіталу. Запропоновано як індикатори взаємодії ринків праці й освітніх послуг коефіцієнти крос-кількісної еластичності пов'язаного попиту та пов'язаної пропозиції. Виділено специфічні нецінові детермінанти попиту і пропозиції на ринках освітніх послуг і праці відповідних спеціалістів. Обґрунтовано рекомендації щодо державного регулювання взаємодії ринків праці й освітніх послуг задля розширення цільової підготовки спеціалістів із змішаною участю держави та бізнес-структур.

Ключові слова: економічний механізм, освітня послуга, ринок праці, ринок освітніх послуг, коефіцієнт крос-кількісної еластичності.

АННОТАЦИЯ

Амбражей О.А. Формирование экономического механизма взаимодействия рынков труда и образовательных услуг в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – экономическая теория и история экономической мысли. – Государственное высшее учебное заведение «Национальный горный университет», Днепропетровск, 2016.

Диссертация посвящена формированию теоретико-методических основ экономического механизма взаимодействия рынков труда и образовательных услуг. Обосновано, что указанный механизм выражает экономические отношения между государством, бизнес-структурами, учебными заведениями и работниками по поводу предоставления и использования образовательных услуг в зависимости от состояния соответствующих сегментов рынка труда.

Определены предпосылки, содержание и составляющие экономического механизма взаимодействия рынков труда и образовательных услуг. Основными составляющими указанного механизма являются: объекты (образовательные услуги, квалифицированный труд), субъекты предложения образовательных услуг (высшие учебные заведения разных форм собственности), субъекты спроса на образовательные услуги (заказчики и потребители образовательных услуг), субъекты предложения труда (работники), субъекты спроса на труд (работодатели), экономические интересы и цели субъектов, инструменты, обеспечивающие сбалансированность рынков труда и образовательных услуг,

мотивация субъектов, уровни регулирования (рыночный, государственный, гражданский), стимулы субъектов, методы регулирования.

Уточнено содержание категории «образовательная услуга» в сравнении с содержанием категории «услуга» вообще: образовательная услуга имеет интегративный характер, может быть пролонгирована во времени, а результат ее использования потребителем не может быть гарантирован исполнителем. Усовершенствован инструментарий оценки взаимодействия рынков труда и образовательных услуг, в частности, предложены коэффициенты кросс-количественной эластичности связанного спроса и кросс-количественной эластичности связанного предложения.

Получили дальнейшее развитие теоретические представления об источниках накопления человеческого капитала, важным элементом которых является дополнительный доход квалифицированного работника, равный разности между величиной его заработной платы и величиной оплаты образовательных услуг за получение им соответствующей квалификации.

Дальнейшее развитие получили основы анализа спроса и предложения на рынках образовательных услуг и труда, а именно: в качестве неценовых детерминант спроса на рынке образовательных услуг рассмотрены престижность специальности и высшего учебного заведения, объем государственного заказа и контрактного набора, условия обучения в высшем учебном заведении, а в качестве неценовых детерминант предложения на рынке труда, – престижность места трудоустройства, перспективы карьерного роста, условия труда.

На основе анализа взаимодействия рынка труда и рынка образовательных услуг в Украине, а также обобщения соответствующего мирового опыта определены приоритетные направления государственного регулирования указанного взаимодействия, в том числе: развитие государственно-частного партнерства в сфере образования и повышения квалификации работников, расширение сети центров непрерывного образования и эндаумент-фондов, правовая поддержка бюджетно-кредитных механизмов финансирования высших учебных заведений, предоставление образовательных налоговых и целевых кредитов бизнес-структурам, субсидий специалистам высокой квалификации, расширение системы показателей статистической отчетности и использование коэффициентов кросс-количественной эластичности связанного спроса и кросс-количественной эластичности связанного предложения. Разработаны рекомендации по государственному регулированию отдельных сегментов рынка образовательных услуг.

Ключевые слова: экономический механизм, образовательная услуга, рынок труда, рынок образовательных услуг, коэффициент кросс-количественной эластичности.

SUMMARY

Ambrazhei O.A. Forming of economic mechanism of labour market and education service interaction in Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.01 – Economic Theory and History of Economic Thought. – State Higher Educational Institution «National Mining University», Dnipropetrovsk, 2016.

Dissertation is devoted to theoretical-methodic foundations of economic mechanism of markets and education service interaction. Preconditions, essence, components and results of forming economic mechanism of labour market and education service interaction are found out. Definitions of theoretical peculiarities of education service in comparison with service in general and also about the sources of human capital accumulation are improved. As indicators of labour and education markets correlation coefficients of cross-quantitative elasticity of connected demand and connected supply are given. Specific non-price demand determiners at the market of education service and the work of corresponding specialists are found out. Recommendations for widening aim-target preparation of specialists with the mixed state and business structures participation are proven.

Keywords: economic mechanism of markets interaction, education service, labour market, education service market, coefficient of cross-quantitative elasticity.

Амбражей Оксана Анатоліївна

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ
РИНКІВ ПРАЦІ ТА ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

(Автореферат)

Підписано до друку 21.03.2016 р. Формат 60x90 /16
Папір офсетний. Ризографія. Ум. др. арк. 0,9.
Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №О_5421.